до професійної діяльності; слабкою та недосконалою мотиваційною та оціночною складовою тощо.

На наш погляд, класифікація ризиків державно-управлінської діяльності за рівнем управління є достатньо продуктивною з точки зору забезпечення функціонування та розвитку суспільства.

Висновки

Державне управління, як і будь-яка управлінська діяльність, містить численні ризики, своєчасне реагування на які потребує усвідомлення їх сутності, специфіки та різновидів.

Особливість державного управління надає певної специфіки ризикам, що виникають в його рамках. Ризик у сфері державного управління виступає як небезпека настання негативних наслідків для суспільного розвитку у ході державно-управлінської діяльності. Ризики державно-управлінської діяльності характеризуються масштабністю, поліаспектністю, динамічністю, багаторівневістю, комплексністю, соціальністю.

При всьому різноманітті підходів до класифікації ризиків у державному управлінні найбільш продуктивним, на наш погляд, можна вважати їх поділ на: суб'єктні та об'єктні; зовнішні та внутрішні; ризики стратегічного, тактичного та оперативного рівнів управління.

Ефективне державне управління передбачає системне бачення сутності та різновидів ризиків державно-управлінської діяльності, що дозволяє визначати найбільш ефективні методи ризик-менеджменту.

Література.

1. Атаманчук В. Г. Теория государственного управления: [курс лекций] / Атаманчук В. Г. – М. : Юридическая литература, 1997. – 400 с.
2. Вітлінський В.В. Ризикологія в економіці та підприємництві / В.В. Вітлінський, Г.І. Великоіваненко. – К.: КНЕУ, 2004. – 480 с.
3. Вишняков Я.Д. Общая теория рисков / Я.Д. Вишняков, Н.Н. Радаев. – М. : Издательский центр «Академия», 2008. – 368 с.
4. Державне управління: теорія і практика / [за ред. В.Б. Авер'янова]. – К.: Юрінком Інтер, 1998. – 432 с.
5. Енциклопедичний словник з державного управління / уклад. : Ю.П. Сурмін, В. Д. Бакуменко, А. М. Михненко [та ін.]; за ред. Ю. В. Ковбасюка, В. П. Трощинського, Ю. П. Сурміна. – К. : Вид-во НАДУ, 2010. – 820 с.
6. Колесніков Б.П. Державне управління розвитком інформаційного суспільства в Україні: монографія / Б. П. Колесніков. – Донецьк: Вид-во «Ноулідж» (донецьке відділення), 2010. – 319 с.
7. Корх О.М. Феномен ризику як об'єкт осмислення в теорії державного управління / О.М. Корх, Г.Ю. Кулик // Вісник Академії митної служби України. Серія: «Державне управління». – 2011. – № 1. – С. 18-24.
8. Кривошеїн В. В. Політична ризикологія: епістемологічний статус, предметна сфера, аналітичні інструменти : монографія / В. В. Кривошеїн. – Д. : Інновація, 2009. – 316 с.
9. Рогов М. А. Риск-менеджмент / М. А. Рогов. – М.: Финансы и статистика, 2001. – 322 с.
10. Романов В.С. Механизм управления рисками предприятия в современных условиях хозяйствования: автореф. дис. на соискание уч. степени канд. эконом. наук : спец. 08.00.05 «Экономика, организация и управление народным хозяйством» / В. С. Романов. – Ульяновск, 2002. – 20 с.
11. Ситник Г.П. Національна безпека України: теорія та практика: навчальний посібник / Г.П. Ситник, В.М. Олуйко, М.П. Вавринчук; за заг. ред. Г.П. Ситник. – Хмельницький, Київ: Вид-во «Кондор». – 2007. – 616 с.
12. Цвєтков В.В. Демократія – Управління – Бюрократія: в контексті модернізації українського суспільства [Текст] : монографія / В.В. Цвєтков, В.П. Горбатенко. – К. : Інститут держави і права ім. В.М. Корецького НАН України, 2001. – 248 с.

УДК [351.85:655]«1917-1920»

Василь Купрійчук

НАЦІОНАЛЬНЕ КНИГОВИДАННЯ ЯК СКЛАДОВА ДЕРЖАВНОЇ ГУМАНІТАРНОЇ ПОЛІТИКИ ДОБИ УКРАЇНСЬКОЇ НАЦІОНАЛЬНОЇ РЕВОЛЮЦІЇ 1917–1920 РР.

У статті розглядаються становлення й розвиток книговидавничої діяльності України на початку XX століття – у період українського національного відродження 1917-1920 рр. Розкрито роль у цьому процесі українських урядів, місцевих органів влади, громадських, культурних організацій, політичних партій, профспілок, меценатів, цивільного населення.

Ключові слова: *книговидання, гуманітарний розвиток, освіта, культура, журнали, газети, Центральна Рада, Гетьманат, Директорія УНР.*

Постановка проблеми

Складовою частиною державної гуманітарної політики в добу Української революції 1917–1920 років було створення українського видання періодичної преси та літератури. Книжки і періодична преса були в той час основними джерелами, через які людина отримувала знання, різного роду культурну, політичну інформацію, духовне виховання. Тому друкарство ставало об'єктивно стержнем всієї культурно-освітньої роботи, і від рівня його розвитку залежав гуманітарний стан всього суспільства.

Аналіз останніх досліджень і публікацій

Питання розвитку державної гуманітарної політики, а саме: створення українських друкарень, випуску українських книжок, журналів, газет, в тому числі розвитку науки, освіти й культури за доби Центральної Ради, Гетьманату, Директорії УНР розглядалися безпосередніми учасниками національно-визвольних змагань – Х. Алчевською, С. Єфремовим, В. Ігнатенком, М. Грушевським, В. Винниченком, Д. Дорошенком, Д. Донцовим, П. Христюком, М. Шаповаловим.

Виділення невирішених раніше частин загальної проблеми

Участь провідних українських публіцистів того часу – Миколи Василенка, Володимира Науменка, Симона Петлюри, Івана Огієнка, Христофора Барановського, Миколи Вороного та інших відомих українських діячів визначали рівень книговидання та його вплив на формування гуманітарного розвитку.

Українську книгознавчу періодику комплексно досліджували такі відомі науковці, як: Т. Ківшар, О. Коновець, М. Тимошик, Н. Королевич, Л. Лазебний, І. Крупський, М. Низовий та інші.

Складовою частиною гуманітарного розвитку в добу Української революції 1917-1920 років було створення українського книговидання. Ці

© Купрійчук В.М., 2011.

питання на різних рівнях досліджуються науковцями, у тому числі й вітчизняними, достатньо давно. Однак не дослідженими належним чином залишається низка ключових питань зокрема видавництва навчально-методичної літератури та літератури для професійних училищ, модернізація матеріально-технічної бази друкарень, забезпечення кадровим потенціалом, які мають важливе теоретичне і практичне значення.

Особливого значення набуває подальше вивчення нормативних документів періоду Української національної революції, створеної нею книговидання – як свідка епохи, її компонента, незамінного джерела інформування суспільства про гуманітарні заходи, пов'язані з реалізацією внутрішньополітичних проблем України.

Мета

Мета статті полягає у тому, щоб проаналізувати розвиток книговидання в добу національної революції 1917–1920 років та з'ясувати причини його злетів й падіння.

Виклад основного матеріалу

Історія українського книговидання як складової державної гуманітарної політики початку XX століття містить у собі чимало «білих плям». Особливо це стосується періоду Української революції 1917–1920 рр., оскільки саме в ці роки відбувалося відродження і становлення української національної духовності, проходило активне формування національної видавничо-поліграфічної справи.

Для України необхідність будівництва національного видавництва диктувалося ще й тією обставиною, що внаслідок Валуєвського циркуляру і Ємського акта заборонялося друкування українських книжок і газет, й українське друковане слово стало фактично на десятки років поза законом. Це привело до призупинення створення та демонтажу діючих на той час українських друкарень, обмеження випуску україномовних книжок, газет, журналів, сповільнення розвитку українського художнього слова, наукової, суспільно-політичної термінології [1]. І хоч після революції 1905 – 1907 рр. чинність цих законів припинила свою дію, однак вони на півстоліття загальмували природний розвиток українського друкарства.

Основи українського книжкового книговидання, періодичної преси та журналістики як складових державної гуманітарної політики в роки визвольної боротьби заклали Центральна Рада і Генеральний Секретаріат.

Становище, яке склалося з українським друкарством і перспективи його будівництва з ініціативи М. Грушевського і В. Винниченка обговорювалося на засіданні Центральної Ради (17 – 18 квітня 1917 р.), у виступах делегатів Українського Національного з'їзду (квітень 1917 р.), Всеукраїнському з'їзді учителів (квітень 1917 р.), селян (травень 1917 р). Проблема створення українського друкарства відображалася в Універсалах Центральної Ради. Отже, на цих форумах і прийнятих документах була вироблена загальна концепція створення національного книговидання й заснування періодичної преси. У загальних рисах вона зводилася до невідкладного налагодження випуску українських газет, журналів, вісників як у загальноукраїнському масштабі, так і місцевих губернських, повітових і навіть волосних видань. Ставилося питання розпочати в системі освіти підготовку українських журналістів та інших спеціалістів видавничої справи. Щодо друку літератури, то у цій сфері намічалося розгорнути випуск навчальної літератури для системи освіти. Приймалися рішення будувати українські друкарні і в міру можливостей переводити окремі російські друкарні на україномовні та створення умов в Україні для налагодження випуску періодичної преси й літератури мовами національних меншин, які мешкають на її території [2].

Навесні 1917 р. в Україні розгорнулася робота з налагодження випуску україномовної літератури. Одним із перших практичних заходів у цьому напрямі стало проведення замовлень в існуючих державних і приватних друкарнях за кошти, виділені з Національного фонду на друкування україномовних книжок дітям шкільного й дошкільного віку у видавництві «Дитяча хата». До випуску навчальної, художньої, суспільно-політичної і технічної літератури були залучені такі великі друкарні України, як: «Криниця», «Промінь», «Слово», «Вернигора», «Череповський» та інші, які за кілька місяців надрукували близько 100 найменувань різної літератури по кілька тисяч примірників кожної назви.

Також Генеральний Секретаріат створює власне видавництво «Українська школа», яке впродовж декількох місяців випустило у світ посібник з історії України за редакцією М. Грушевського, граматику І. Огієнка, початкову географію С. Русової, підручники з літератури, біології, математики, фізики, хімії та інших предметів. Виділяє гроші Товариству шкільної освіти для будівництва друкарні. Це дало можливість Товариству залучити до видавничої роботи багато науковців, педагогів, культурних діячів, які допомогли написати або підготувати до друку підручники з граматики, літератури, географії, мистецтва, біології, математики для українських шкіл, гімназій, педагогічних училищ. Дітям дошкільного та шкільного віку Товариство організувало випуск азбуки з ілюстраціями Г. Нарбута, українських казок і казок народів світу, учителям – навчально-методичну літературу та літературу для професійних училищ й вищих навчальних закладів [3].

Питання розвитку державної гуманітарної політики стосовно організації українського друкарства обговорювалося делегатами селянського з'їзду Полтавщини, губернських повітових з'їздів учителів і працівників культури Київської, Волинської, Катеринославської, Харківської та інших губерній. На них приймалися рішення про виділення з місцевих бюджетів коштів на друкування українських книжок, відкриття нових друкарень, переведення окремих російських видань на випуск української навчальної і художньої літератури [4].

Після проголошення Центральною Радою III Універсалу, робота по створенню українського видавництва набула вже більшої стрункості, організованості і виходить з громадської опіки на рівень державної ваги, політики та матеріальної підтримки. У цей час за рішенням Генерального Секретаріату освіти виділяються кошти на друкування, насамперед, навчальної та методичної літератури школам, професійним училищам, вищим навчальним закладам. До весни 1918 р. для системи освіти було випущено 160 найменувань літератури, багато з яких вийшли великими тиражами як, наприклад, «Українська граматика» О. Курилка – 200 тис. примірників, читанка О. Білоусенка – 100 тис. примірників тощо [5].

Друкувалося багато художньої літератури. Особливо творів українських класиків: Т. Шевченка, І. Котляревського, П. Гулака-Артемовського, Лесі Українки, І. Франка, П. Грабовського та інших письменників, а також збірок поезій та прози сучасних українських літераторів – О. Олеся, М. Кононенка, М. Шаповала. Публікувалися проза і поезія: М. Рильського, І. Огієнка, П. Тичини, І. Липи, М. Зерова, В. Винниченка та інших вже відомих літераторів і літераторів-початківців. Для більш глибокого ознайомлення населення з шедеврами класиків зарубіжної літератури українською мовою розпочали ви-

даватися твори: О. Бальзака, Д. Лондона, Ф. Шіллера, Г. Гейне, Г. Мопассана.

Проголошення Центральною Радою Універсалів і прийняття курсу на відродження державності українського народу, пробудило у громадян цікавість до політичної, історичної, філософської літератури. Задовольняючи ці потреби, уряд профінансував друкування брошур зі статтями М. Драгоманова, М. Міхновського, виступами на різних зібраннях, у Центральній Раді – М. Грушевського, М. Левицького, С. Русової, С. Петлюри, С. Єфремова, у яких піднімалося питання соціально-політичного, економічного, культурного розвитку українського суспільства, проблема національна і державотворча. Масовим тиражем видавалися також праці: М. Грушевського «Ілюстрована історія України», «Про українську мову», «Якої ми хочемо автономії», В. Пічети «Про прилучення України до Москви», Б. Грінченка «І. Виговський», М. Комаря «Запорізькі вольності», В.Антоновича «Про великий луг Запорізький», С. Єфремова «Історія українського письменництва» та інші. Друкувалися біографічні та мемуарні твори про Т. Шевченка, М. Коцюбинського, І. Франка, гетьманів України Б. Хмельницького, П. Орлика, І. Мазепи.

З ініціативи окремих діячів науки відновився випуск «Записок Українського Наукового Товариства», в яких публікувалися дослідження з різних питань історії, географії, економіки, природознавства України [6].

Отже, упродовж другої половини 1917 – весни 1918 р. завдяки організаційній діяльності Центральної Ради, уряду УНР, участі громадських організацій «Просвіт» розпочалося налагодження масового випуску україномовної літератури. Але це були лише перші камені у фундаменті будівництва національного книговидання, оскільки ця робота була надзвичайно складна у виробничому плані, довготривала – у науково-професійному і, окрім налагодження друку української літератури в суто технічному плані, необхідно було провести ще й глибинну модернізацію матеріально-технічної бази друкарень та довести їх потужність до такого рівня, який міг би повністю забезпечити книжками зростаючі потреби суспільства. Назрівала також гостра потреба готувати для видавничої справи нові кадри, а саме: редакторів-україністів, коректорів, нарощувати потужність паперової індустрії, залучати до видавництва книжок науковців, літераторів, художників тощо. Це був комплекс складних завдань, які Центральна Рада і уряд при всьому їх бажанні не могли вирішити за лічені місяці відведені їм історією. Але даний ними поштовх видавничої справи як складової державної гуманітарної політики відіграв вирішальну роль у її становленні і дальшій розбудові у наступні роки визвольних змагань.

Впродовж року в Україні було випущено понад 700 найменувань різної літератури, окремі з яких виходили тиражами в декілька десятків тисяч примірників. Ці позитивні зрушення дають право зробити висновок, що в період керівництва Центральної Ради були закладені основи національного книговидання. Випущена в цей час література поступово забезпечувала школу, позашкільну освіту, потреби населення художньою та іншою літературою, друкованою рідною мовою.

Особливість гуманітарної політики періоду Гетьманату полягала в тому, що Рада Міністрів, прийнявши в цілому курс її попередників на будівництво національного книгодруку, надала при цьому підвищену увагу радикальному збільшенню, насамперед, навчальної літератури. Це зумовлювалося тими обставинами, що, по-перше, уряд узяв курс на прискорене збільшення кількості українських шкіл, професійних училищ, вищих навчальних закладів, які відповідно потребували великої маси навчальної літератури, а, по-друге – актуальним залишалося й питання прискореного забезпечення зростаючих потреб позашкільної освіти, українського населення в художній, суспільно-політичній, технічній та іншій літературі.

Влітку 1918 року видавничий відділ Міністерства народної освіти та мистецтва оголосив конкурс на написання підручників для українських шкіл з усіх предметів, які у них викладалися. До цієї роботи залучилися найкращі педагоги України, викладачі педінститутів та університетів. Оформленням й ілюструванням книжок займалися: Г. Павлуцький, М. Козік, К. Трохименко, К. Антонович та інші художники. До початку 1918–1919 навчального року авторські колективи написали нові підручники з літератури, історії, географії, математики, фізики, хімії та інших предметів, а видавництва України розпочали їх друкування. Зокрема, видавничий відділ Міністерства народної освіти та мистецтва за свої фонди видрукував понад 35 найменувань шкільних підручників і посібників. Усього коштом уряду до осені 1918 р. видано 130 назв книжок для освіти загальним тиражем понад 2 млн примірників [7].

Не залишилися осторонь процесу створення українського книговидання як складової державної гуманітарної політики окремі профспілкові, кооперативні організації, меценати, «Просвіти», місцеві органи самоврядування. У міських друкарнях міста Харкова за рахунок «Просвіти», губернського земства, «Союз-банку» було налагоджено випуск підручників для українських шкіл Харківщини. У Миколаєві на внески пайщиків-кооператорів заснувалося видавництво «Кооперативна українська книжка», яке спільно з «Українбанком» побудувало друкарні у Миколаєві, Херсоні і розпочало видавати навчальну й художню літературу для шкільних і культурних закладів краю. Губернське земське зібрання Полтавщини виділило 100 тис. крб. на видання підручників для українських шкіл та заснування місцевого педагогічного журналу. Друкарні Катеринослава за місцеві фонди видали досить великим тиражем понад 15 найменувань навчальної і художньої літератури для всіх типів шкіл губернії, у тому числі твори: Т. Шевченка, І. Котляревського, Л. Українки, А. Кащенка, Б. Грінченка, С. Русової та інших авторів. Для більш зручного поширення серед населення українських книжок і періодичних видань, у містах України стали відкриватися магазини для їх реалізації. На систематичний друк українських книжок перейшли такі потужні видавництва, як: «Стяг», «Криниця», «Рідна думка» та ін. Усього менше як за рік, в Українській державі вийшло в світ 1084 найменування української літератури [8].

Також, системний підхід в державному управлінні гуманітарною сферою здійснювали Директорія, уряд УНР, культурна комісія Трудового Конгресу. Рада Народних Міністрів упродовж 1919 – 1920 рр. на посилення матеріально-технічної бази діючих друкарень і випуску в них україномовної літератури виділила близько 114 млн грн. Керівництво УНР висунуло на перші позиції випуск різноманітної навчальної та наукової літератури, що стало однією з особливостей його видавничої політики. За рішенням уряду у структурі Міністерства народної освіти був створений видавничий відділ, який займався підготовкою до друку широкого спектра навчальної та методичної літератури для всіх ланок системи національної освіти.

Постановою Міністерства при видавничому відділі було утворено 10 спеціальних предметних комісій, які

аналізували, вибирали, редагували і готували до друку різноманітну літературу. У комісіях працювали: С. Черкасенко, С. Русова, С. Титаренко, Я. Чепіга та інші відомі науковці і педагоги України, якими було відібрано і підготовлено до випуску близько двох сотень найменувань навчальної та художньої літератури. Зокрема, І. Огієнка «Рідні писання», «Курс української мови», А. Білецького «Історія української літератури». Друкувалися підручники з географії, фізики, хімії, природознавства. Училищам та інститутам видавалася спеціальна навчальна, методична література, яка, за рішенням Міністерства народної освіти, готувалася на конкурентній основі.

Щодо іншої літератури, то за урядові кошти, фонди місцевих органів влади, громадських організацій продовжувалося друкування творів: І. Котляревського, Т. Шевченка, Лесі Українки, М. Коцюбинського, І. Франка, в тому числі молодих українських прозаїків, поетів і класиків зарубіжної літератури в україномовному перекладі. «Просвіти» Києва і Київщини профінансували видання книжок з творами І. Карпенка-Карого, М. Коцюбинського, біографічних нарисів про П. Сагайдачного, П. Дорошенка, П. Могилу тощо [9].

На Поділлі, в якому декілька місяців знаходилася Директорія, і край відповідно у цей час став центром національно-визвольного і культурного життя України, впродовж весни 1919 р. за державні кошти і місцеві фонди видавниче товариство «Дністер» видало великими тиражами 150 найменувань навчальної та художньої літератури. А видавничий відділ Подільської губернської народної управи в доповнення до цього за власні кошти надрукував 30 найменувань переважно навчальної та історичної літератури загальним тиражем 444 тис. примірників.

Поряд з підтримкою видавництва різної літератури, Директорія УНР піклувалася і про зміцнення матеріально-технічної бази діючих та створення нових типографій та видань. За наказом її керівництва були створені автономні друкарні з належного матеріально-технічною базою при окремих міністерствах, як, наприклад, при Міністерстві земельних справ і на її роботу уряд виділив близько 4 млн грн. [10].

Однак робота періоду Директорії щодо реалізації державної гуманітарної політики стосовно розбудови національного книговидання не завжди і не всюди протікала успішно, оскільки зустрічалася з економічними труднощами та політичною протидією друкуванню українських книжок. Радянсько-більшовицьке керівництво повело ідеологічний наступ на видавничу справу, закрило низку «непокірних» видань, друкарень, які підтримували Директорію та її національно-державну політику. Найбільше таких друкарень, у тому числі і з випуску періодики, було закрито або розпущено на Волині, Поділлі, Київщині, Полтавщині.

Внаслідок цих дій восени 1919 р. у багатьох регіонах республіки випуск української літератури припинився майже повністю, було демонтовано і ряд друкарень, що врешті-решт негативно вплинуло на весь процес будівництва національної видавничої справи й сповільнило її розвиток.

Для прискореного розв'язку назрілої проблеми й ліквідації, насамперед, дефіциту української навчальної, художньої, суспільно-політичної літератури, який склався в Україні в другій половині 1919 р., уряд УНР замовив її випуск за рубежем, залучивши до цієї справи місцеві друкарні й видавництва, створені українськими емігрантами, такі як: «Дзвін», «Час», «Вернигора», «Українська школа». Ці видавництва на прохання уряду до осені 1919 р. надрукували 1,325 млн примірників навчальної й художньої літератури, більшість з яких була привезена в Україну. У цей же час було розміщено у друкарнях Цюріха, Берліна, Лейпцига, Праги, Варшави, Відня замовлення на випуск більше сотні найменувань українських книжок. Їх виконання контролював особисто голова Директорії С. Петлюра. До початку 1920 р. понад 40 найменувань із замовлених книжок вийшло з друку накладом від декількох тисяч до десятків тисяч примірників кожної назви й частина переправлена переважно у західні регіони України.

В підсумку Директорія УНР з підпорядкованими їй державними структурами і за участю різних культурних організацій, незважаючи на економічні труднощі й короткі терміни перебування в Україні, зробили помітний внесок у дальший розвиток українського видавництва як складової державної гуманітарної політики. В Україні і зарубіжжі в добу Директорії, у 1919 р. вийшло з друку 1450, а в 1920 р. – 1350 найменувань навчальної, художньої, суспільно-політичної та іншої літератури загальним тиражем близько 10 млн примірників, більшість з яких надруковані українською мовою [11]. Ці показники значно вищі, навіть порівняно з кількістю випущеної літератури у більш сприятливий в економічному й політичному плані періоду Гетьманату.

Отже, з викладеного випливає, що у складні роки Української національної революції, незважаючи на економічні та політичні труднощі, урядами Центральної Ради, Гетьманату, Директорії УНР були закладені національні основи будівництва національного книговидання і розпочався активний процес забезпечення потреб суспільства книжковою, в тому числі рідномовною продукцією.

Перспективи подальших досліджень полягають у поглибленому вивченні та виробленні конкретних пропозицій щодо шляхів застосування досвіду державної гуманітарної політики у розбудові національного книговидання в роки Українського державотворення доби Центральної Ради, Гетьманату, Директорії УНР для розв'язання актуальних проблем в сучасних гуманітарних процесах в Україні.

Література.

1. Лотоцький О. Українське друковане слово / О. Лотоцький Українська культура. Лекції за редакцією Дмитра Антоновича Упоряд. С.В. Ульяновська. – К.: Либідь, 1993. – С. 110.
2. Вісті з Української Центральної Ради. – 1917. – № 5. – С. 97.
3. Художня українська азбука. Робітнича газета. – 1917. – 8 лист.
4. Дорошенко Д. Українське письменництво в 1917 р. / Дорошенко Д. Нова Рада. – 1918. – 10 січ.
5. Передрій І.Г. Українська кооперація в процесі відродження національної освіти (березень 1917 – квітень 1918 рр.) / І. Г. Передрій Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Історія – 1998. – Випуск 39. – С.60.
6. Збори українських видавництв Народна воля. – 1918. – 29 берез.
7. Розовик Д.Ф. Українське культурне відродження в роки національно-демократичної революції (1917 – 1920) / Д. Ф. Розовик Вісник Київського університету імені Тараса Шевченка. Історія – 1998. – Випуск 34. – С. 98.
8. Рудий Г.Я. Періодична преса – джерело вивчення національно-культурної політики Української держави (1918 р.): / Г. Я. Рудий Автореф. дис…канд.іст.наук. – К., 1995. – С. 22.

9. Заворський С. Видавнича діяльність Київської «Просвіти» в 1917 – 1919 роках / Заворський С. Вісник Книжкової палати. – 1999. – № 6. – С. 25.

10. Закон про утворення окремою інформаційно-видавничого відділу при Міністерстві Земельних Справ / Вісник Державних Законів… – 1919. – 31 серп.

11. Мельник Е. Видавнича справа в Україні в період Директорії / Е. Мельник Етнічна історія народів Європи. – 2000. – Випуск 6. – С.76.

УДК 351:81:14

Наталя Попович

ФІЛОСОФСЬКЕ ПІДҐРУНТЯ АКТУАЛЬНОСТІ ЛІНГВІСТИЧНИХ ДОСЛІДЖЕНЬ У НАУЦІ ДЕРЖАВНОГО УПРАВЛІННЯ

У статті подано історичний досвід філософських досліджень ролі і значення мови для розвитку науки, на підставі чого обґрунтовується необхідність у межах наукової галузі «державне управління» розвитку самостійного лінгвістичного напряму. Спираючись на традиції та логіку розвитку сучасного наукового знання, запропоновано ввести до предметного поля науки державного управління категорії мислення лінгвістики. Зважаючи на спадкоємність і експансійні тенденції досліджень сучасних гуманітарних наук, наголошується на необхідності розуміння лінгвістичних механізмів творення науки.

Ключові слова: *державне управління, філософія мови, лінгвістичне дослідження, лінгвістичний напрям.*

Постановка проблеми

Кількість досліджень у науковій сфері державного управління невпинно зростає, поглиблюються та систематизуються наукові знання, серед яких дослідження мови науки державного управління набуває все більшої актуальності. Необхідність чіткого формулювання висловлювань зобов'язує – і не тільки фахівців з мови – а й, однаковою мірою, теоретиків державного управління, логіків, філософів добре розуміти лінгвістичні механізми конструювання точної, позбавленої двозначності мови науки [9, с. 440].

Підвищення ролі науки в сучасному суспільстві, зростання її соціального престижу в усіх галузях людської діяльності ставить високі вимоги до знань про мову науки, сучасний період існування якої характеризується як період орієнтації на розвиток інтелектуального творчого потенціалу особистості. Можна сказати, що сьогодні людська цивілізація просувається вперед не тільки зростанням виробництва, а й за рахунок духовного вдосконалення самої людини, розвиток якої зумовлений зміною цільової орієнтації науки [12, с. 575].

Мета

Метою статті є пошук філософського підґрунтя вирішення лінгвістичних проблем у науці державного управління для конструювання точної, позбавленої двозначності мови. Цінними для нас є теоретичні узагальнення основного завдання філософії лінгвістичного аналізу, яке полягало в необхідності розробки систематичної теорії значень мовних виразів, яка є одночасно теорією розуміння.

Актуальність дослідження спричинена вибухом лінгвістичних пошуків у всіх сучасних гуманітарних науках. Проблема мови науки не є новою, вона має філософські витоки, їй присвячено розділи монографій і навчальних посібників; мають свій предмет дослідження і стрімко розвиваються філософська лінгвістика, соціологічна лінгвістика, політична лінгвістика. А міждисциплінарний характер сучасних наук передбачає наявність у предметному полі власних лінгвістичних досліджень. Сьогодні наука і практика державного управління стала одним з основних повноправних і самостійних об'єктів лінгвістичних досліджень, тому, зважаючи на потребу часу і перспективність розвитку самої наукової галузі, визнається необхідність залучення лінгвістичних категорій у парадигму пізнання державного управління.

Однією з перших, якщо не першою, звернулася до мови науки, її подвійної природи, філософія, визнавши необхідність створення бездоганно логічного синтаксису. Золотий вік філософії мови збагатив філософську думку не лише вивченням повсякденного спілкування, а й глибоким дослідженням проблем логічної формалізації. І не безпідставно, філософія і лінгвістика, за висловом Ж. Рюс, «тяжіють одна до одної» [9, с. 440].

Хронологію, власний погляд на дискусійність і різноплановість розуміння та тлумачення проблеми мови науки подано у «Філософії» Надольного І. Ф., де проаналізовано період у майже сто років – від початку 20-х років XX століття [12]. Учений зазначає, що аналіз мови науки розпочато у межах філософії з позицій логіки. Так, за допомогою логічного аналізу представники Віденського гуртка пропонували очистити мову науки від позбавлених смислу псевдоречень.

Австрійський філософ Р. Карнап, спираючись на М. Шліка, розробив модель наукового знання, відповідно до якої «в основі наукового знання лежать абсолютно достовірні протокольні (такі, що утворюють емпіричний базис науки) речення, котрі виражають чуттєві переживання суб'єкта. Усі інші речення науки мають бути верифіковані, тобто зведені до протокольних. Ті речення, для яких процедура верифікації виявляється неможливою, не мають смислу і мають бути усунуті з науки» [12, с. 163].

Прагнучи зблизити філософські та наукові дослідження і перебуваючи на позиціях логіко-семантичного аналізу мови науки і філософії, представники Львівсько-Варшавської школи (К. Айдукевич, Я. Лукасєвич) пропонували усунути неточності та двозначності в мові науки, вимагаючи надати філософським міркуванням логічно точного статусу.

Але поворот від жорстких логічних вимог до природності в мові науки відбувся у філософській течії «лінгвістичного аналізу» (Д. Мур, Л. Вітгенштейн, Д. Остін та ін.), де подання філософських проблем бачили у вигляді дилем, які вирішуються через лінгвістичний аналіз та уточнення значення слів.

Звісно, лінгвістичний аналіз тих чи інших термінів часто дозволяє виявити сутність досліджуваних явищ. Мова у цілому і категоріальний (термінологічний) апарат будь-якої науки є моделлю об'єктивної реальності, яку вони відбивають. У категоріальному апараті вміщено сутність вивчених явищ і процесів. Лінгвістичний аналіз може дати багато необхідної інформації, дати відповідь на багато запитань, що виникають під час дослідження, може стати додатковим методом дослідження завдяки

© Попович Н.Г., 2011.